

Liiga karsitu minister

Haridusminister **Jaak Aaviksoo** (57) karjäär põhineb kolmel a-tähga algaval võõrsõnal: argumendid, autokraatsus ja autoritaarsus.

Kirsti Vainküla, Sulev Vedler

kuum@ekspress.ee

President **Lennart Meri** ütles kord Jaak Aaviksoole, et temast võiks millalgi riigipea saada.

Tagantjärele on raske öelda, kas Meri mõtles seda tõsiselt või tegi nalja.

Aaviksoo ütleb Ekspressi ajakirjanikuga kohtudes, et "spekulatsioone on olnud igasuguseid". Hiljem teatab, et "Meri pole mulle midagi niisugust kunagi öelnud". Aga ta on tõesti olnud korra ametlikult presidendikandidaat ning sobiks Kadriorgu väga hästi.

Esimest korda sukeldus Aaviksoo suurde poliitikasse sügisel 1995 **Tiit Vähi** valitsuse kultuuri- ja haridusministrina. Ta võeti valitsusse kui Reformierakonna minister.

Ministeeriumis tähendas Aaviksoo tulek suurte reformide algust. Tema ajal löödi kultuuri- ja haridusministeerium kaheks. Kohe lahkus vabatahtlikult kuus tippametnikku, kes olid eelmise ministriaja lõpus tööle võetud. Asekantsler **Ene Grauberg** tunnistas, et talle ei meeldi Aaviksoo mõte Tartu ülikooli eelisarendamisest. Enne ministriks saamist oli Aaviksoo olnud just selle ülikooli prorektor.

Aaviksoo propageeris tookord - pange tähele! - tasulist kõrgharidust. Ta põhjendas seda väitega, et tasulisele ülikooliõppele üleminek on ülemaailmne protsess ning paratamatu.

Ministrina töötas Aaviksoo ühe aastat, siis läks valitsus lõhki.

Aaviksoost sai Tartu ülikooli rektor. See tähendas reformimist. Aaviksoo kehtestas ülikoolis nn Bologna süsteemi (kolm aastat bakalaureuseõpet pluss kaks aastat magistriõpet) ning lävendipõhise vastuvõtu.

Viitena suure reformaatorina ajalukku läinud Vene tsaarile Peeter Esimesele pälvis Aaviksoo hüüdnime Jaak Esimene.

UUESTI TÕUSIS AAVIKSOO suure poliitika areenile kevadel 2006, kui IRL nimetas ta oma presidendikandidaadiks **Ene Ergma** ja **Jaan Männiku** kõrval.

Kuid ta ei pääsenud presidendivalimiste lõppvooru. IRL esitas kandidaadiks hoopis Ergma.

Suur kihk poliitikat teha aga jäi. Sügisel 2006 ühines Aaviksoo ametlikult IRLiga ja loobus rektoritööst. Ta lootis korrata **Juhan Parts**i kunagist edu ning saada eelseisvatel valimistel kohe partei esimeheks ja peaministrikandidaadiks.

Taas ootas ees nurjumine. IRLis kees sisevõitlus ja viimasel hetkel võitis Aaviksood **Mart Laar**.

Valimistel kogus Aaviksoo 4241 häält. Temast sai kaitseminister.

Ministriametis leidis autoritaarse olekuga Aaviksoo, et "ametnikud olid eelmist ministrit liialt taltsutanud" (seda ütleb Aaviksoo ise, tema eelkäija oli muuseas **Jürgen Ligi**) ning tegi kiiresti selgeks, kes on majas peremees.

Just Aaviksoo juurutas sõnapaari "reljeefne väljendusviis", mis tähendab vastase verbaalset mahasurumist, illustamata otsekohest ütlemist, nagu põrutaks kirvega kulmude vahele. "Alluvad kardavad mind, olen kuulnud," tunnistab Aaviksoo.

Kaastöötajad hüüdsid teda vahetevahel Vene tsaari Ivan Groznõi järgi ise- gi Jaak Julmaks.

Ministeeriumis väljendas Aaviksoo end "reljeefelt" näiteks siis, kui temalt küsiti nõu Vabadussamba paneeleidevahelise vuugitäite värvitooni kohta. Aaviksoo ei mõistnud, miks peaks sellise pisiasjaga tegelema minister. Ta tahtis keskenduda suurtele asjadele. "Aaviksool on pisiasjade-vastane allergia. Ja sellest tekib tihti peale konflikte," ütleb üks allikas.

AAVIKSOO MINISTRIAEGA jäävad ereldalt meenutama pronksiõõs laastatud Tallinn (pronkssõduri eemaldamine käis formaalselt kaitseministeeriumi kaudu) ning vabadusristi püstitamise farss. Viimane tõmbas kriipsu sel korral presidendiks saamise šanssidele.

Aaviksoo ei astunud ka tagasi.

Samamoodi talus ta etteheiteid, et soosib valetamist. Aaviksoo teatas tänavu kevadel Narva-Jõesuus peetud konverentsil, et "keegi ei saa meid sundida töde rääkima, kui me seda ei taha". Haritlased hakkasid tema vastu allkirju koguma.

Valitsuses olid aga tema aktsiad väga kõrged. Peaminister **Andrus Ansip** kuulab teda alati tähelepanelikult. Aaviksoo võtab valitsuses sõna harva,

VENI, VIDI, VICI! 2006. aastal poseeris rektor Jaak Aaviksoo joostes, pihus äsja sõlmitud ülikooli spordihoone remondileping.

JA PEAKSIN SADA SURMA MA: Aaviksoo ja Andrus Ansip tänavu noorte tantsu- ja laulupeol. Peaminister hindab Aaviksood kõrgelt.

KURAASI TÄIS: Aaviksoo 2001. aastal üliõpilaste suvemängudel vett täis õhupalli viskamas. Kord jõi rektor tudengite antud õlletoobi tühjaks 16 sekundiga.

FOTOD: ANNICA HAAS; MARGUS ANSU, OVE MAIDLA / POSTIMEES; LIIS TREIMANN / SCANPIX

MOODSA AJA MINISTER: Aaviksoo ütleb, et "Star Wars" on kultuuriliselt olulisema tähendusega tänases ühiskonnas kui "Väike Illimar".

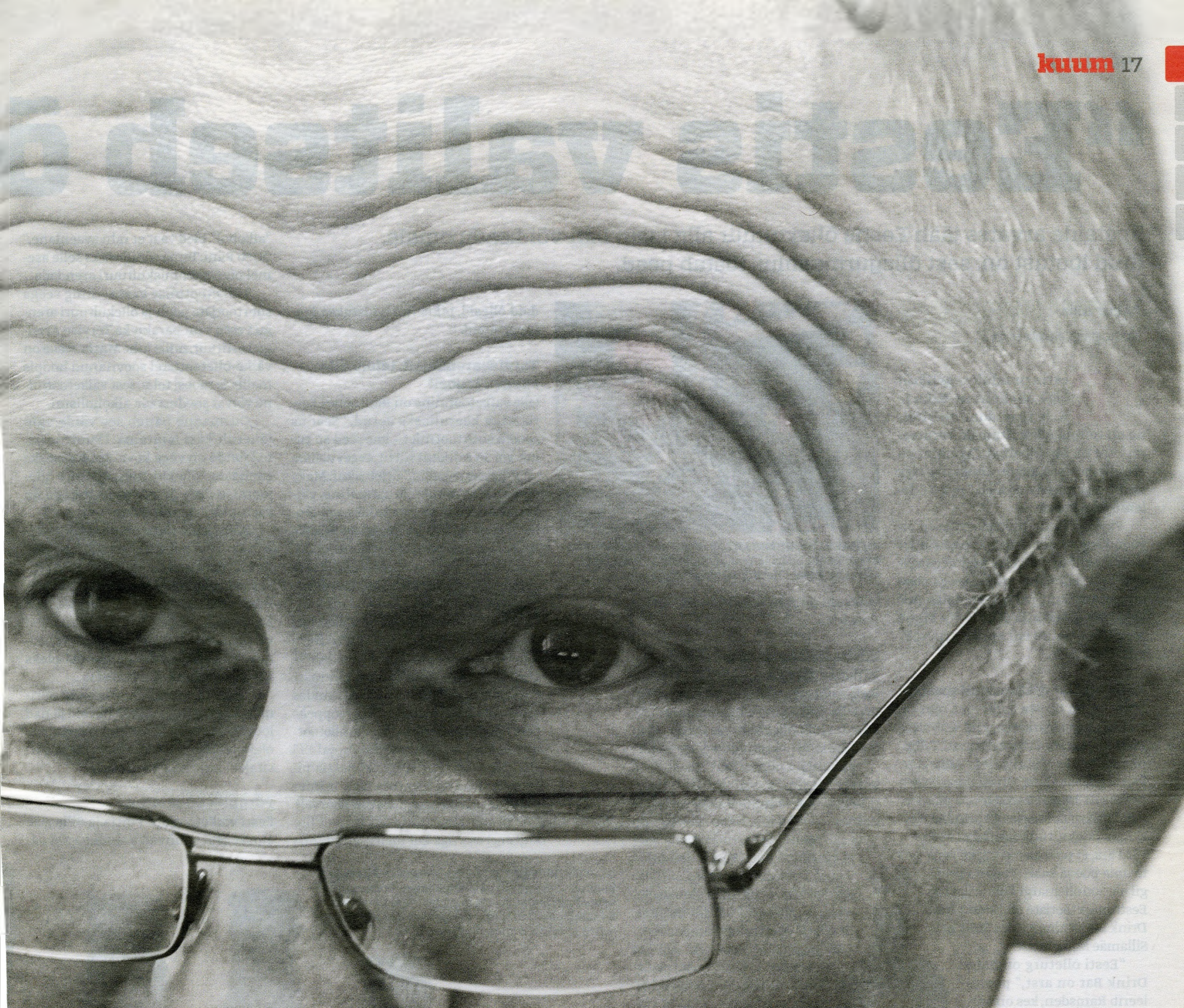
kui ta aga seda teeb, siis kõlaval selgel häälel ja hästi argumenteeritult.

Aaviksoos leidub rohkelt kindla-meelsust. Ministrina viskas tal üle, et kaitsekulused kärbiti masu ajal rohkem kui teisi kulusid. Ta kirjutas sellest ajalehes ning korra tõusis isegi valitsuse istungil kärpepunkt ajal järsku püsti ja jalutas lihtsalt vaikselt minema.

Aaviksoo kuulub nende ministrite sekka, kes näevad suurt pilti, mitte ei tegele kitsalt oma reaga. Mõnedki usuvad, et Aaviksool on üks kõrgemaid, kui mitte kõige kõrgem IQ-tase Eesti valitsuses. Emeriitprofessor **Marju Lauristin** peab Aaviksood avalikult Eesti kõige suurepärasemaks ajuks.

Keskkoollis käies lõpetas Aaviksoo kaks klassi ühekorraga - ta viidi üheksandast klassist kohe üle üheteistkümnendasse.

TÄNAVU KEVADEL toimunud valimistele läks IRL tasuta kõrghariduse loosungi all. Ühtäkki nägid valijad, et Aaviksoo, kes oli kunagi seisnud tasulise kõrghariduse kehtestamise eest, hakkab võit-

lema vastupidise eesmärgi ehk tasuta kõrghariduse nimel.

Aaviksoo ei taha seda tunnistada. "Pole võidelnud," teatab ta.

Valimistel kogus Aaviksoo 3484 häält. Temast sai haridusminister. Aaviksoo ütleb, et tööd on tal nüüd kolm korda rohkem kui kaitseministeeriumis, palk aga sama.

Haridusministeeriumis tähendas Aaviksoo naasmine jälle reformide algust. Aaviksoo avastas, et ministeerium ei liigu ühte jalga. Ühes kabinetis otsustatakse investeerida saastekvootidest saadud raha ühte koolimajja, teises kabinetis arutatakse sama kooli kinnipanekut!

Aaviksoo ajal kaotati ministeeriumis kõik 19 talitust ehk osakonnast madalamad struktuuriüksused ning loodi koht neljandale asekantslerile. Selle kõrval surub ta läbi tasuta kõrghariduse eelnõu, viib vene koole üle eesti keelele, kavandab põhikoolide ja gümnaasiumide lahkulöömist ning võitleb esimese klassi katsete vastu. Mis saab olla selles halba, et tulevikus hakkavad ühes

klassis koos istuma lapsed, kellest üks oskab soravalt lugeda, teine aga ei tunne tähtigi? "Demokraatia seisneb selles, et me suudame erinevustega toime tulla," põhjendab Aaviksoo. "Et teeme lollide koolid ja tavaliste laste koolid? Ei, see ei anna head tulemust!"

Aaviksoo on väsimatu reformimasin, protsesside käivitaja. Kas selleks kõigeks ka inimesi ja raha jätkub, on iseasi.

Linnade liidu tegevdirektor **Jüri Võigemast** on öelnud, et koolivõrgu korraldamise ideid on kogunenud juba nii palju, et nende elluviimine sama aasta raames väljub kujutlusvõime piiridest.

Aaviksool on veel hulk teisigi ootamatuid mõtteid ja ideid. Minister pole veendunud, et kõik õpilased peaksid saama tasuta koolitoitu. Osa toidurahast võiks minna hoopis õpetajate paladeks. Ta kaalub ideed võtta osade õpikute asemel kasutusele iPadid ja ütleb: "Mis see tähendab, et lapsed ei loe - kuidas ei loe? Ega lapsed pole lollimaks läinud. Et nad ei loe, see ei tähenda, et nad ei arene. Nad vaatavad ju filme, on internetis - "Star Wars" on kultuuriliselt olulisema tähendusega tänases ühiskonnas kui "Väike Illimar"."

Innovaatilisus avaldus Aaviksool juba noorukieas, kui ta koos kaks aastat noorema vennaga kuulas hilisõhtu-

ti Luksemburgi raadiot. Et mitte unisena voodist välja ronida, sidus Jaak varba külge nööri, et selle abil elektripistik seinast välja tõmmata...

AAVIKSOO ON OMA parteis suur üksiklane: ta pole oma jope ei vanadele olijatele ehk kunagisele Isamaa leerile ega ka Res Publica poistebändile. Aaviksoo mõtleb liiga palju oma peaga ja on seetõttu vähe kontrollitav.

Riigikogu valimistel sai Aaviksoo erakonna nimekirjas alles 11. koha. Ministriportfellide jagamise hääletamisel võitis ta napilt **Marko Mihkelsoni**.

IRLi tagatoas on viimasel ajal isegi jutuks olnud, kas mitte Aaviksoo välja vahetada, kui ta oma käitumist ei muuda, sest ministri hariduspoliitika pole parteiga kooskõlastatud. Näiteks ei nõua IRL esimese klassi katsete kaotamist.

Eespool toodud põhjusel on ka vähetõenäoline, et Aaviksoost saab sel talvel IRLi uus esimees. Kuid pole võimatu, et ta otsustab ikkagi kandideerida. Legendi kohaselt ütles ju Lennart Meri, et temast võiks kunagi isegi president saada.